

Uqausirijaujunut Titiraqsimajut
Liisa Kupurualuk
Nunarjuammi Uqaqatigiinnirnut Katimaniq
Pigiarutigilugu: Saqqippalliajut Qanuilinganiit Ukiuqtaqtumi
Uqaqatigiingirnut

Uit-Maiju Haus, 1624 Kuriasant Plais Uannangani
Pingannangaanganilu, Uasingtan, Tiisii
12 Airrili 2022, 3 Unnusakkut

Ullaakuut, Unnusakkut,

Qujagijumajakka parnaijut taassumunga pivissamut uqausirilugit inuit tauttunginnit tavvani pirjuarmi katimanirmi Uqausirijumajakka piliriangit Inuit Ukiuqtaqtumi uqaqatigiinnirni pingasunit tautunnirnit:

- Naniisimavita
- Naniippita
- Namunngautuinnariaqaqpita

Tukisijunnaqputit taanna katimaniq katijjutaulauqtuq taqqiinnik marruulauqtuni, ilangit uqarajaqtakka ajjigigajanngitanit Kisiani ilangit taimainginnarajaqtut.

Naniisimavita

Sivulliqpaaq qaujimarialik Inuit pilirisimammata Ukiuqtaqtuni uqaqatigiinnirnik qassitinut arraagunut.

Nunarjuammiut inuujugut nunaqaqtuta tisamani gavaqatigiingittuni Ukiuqtaqturmi, atuqtuta atausirmik uqausimik iliqqusituqangilu.

185 tausan Inuit nunaqaqput Kanatami, Kalaallit Nunangani, Alaaskami Raasiamilu, tallimani gavamaqarnirnut ajjigiingittuni. Katinngallutik taakkua nunait sanavut Inuit Nunanganik, Inuilluunniit angirranginnik, Inuit Nunaqavvingit tausanut unuqtunut arraagunut.

Tariurni inuulluta inuusivut iliqqusituqavullu attuammata avatittinnut niqiqarunnarnirnut, ingirrajunnautigijariaqaqtattinnut nuuttarunnarnittinnullu.

Pijunnarniq nuuttunnarluni isumaqsurluni nunakkut ilagillarippauk Inuit iliqqusituqanginnut uqausiqarninginnullu qaujimaruluujarusinginnik Inuit angirranginnik.

Nuuttaraangatta nunakkut tariukkullu, katijjutigivavut sivulittinnut. Ikajuutauluni tukisininginnut Inuungittunut pirjuanguninga sikuit Inunnut, isumagilugu atuutiqattiaqtut piqutirjuaqtut.

Tunnganivut avatinut tukiquaqsimajuq Inuit sivulliqausimavut silait asijjirninginni pilirilaangulluta akuniuliqtumut.

Silait asijjirningit katimmijut asinut assurunaqtunut. Suruit anitaujut nigimmi nuuqattaqput nunarjuakkut katattutik Ukiuqtaqtumi, ulurianaqsillutik kisuruluujaqarniit.

Auktajuuralaat tariurnilu saniit ulurianaqsivalliavut uumajuuqatigittinnut.

Inuit ujjirusussimajut asijjiqtunik avatittinni qassitnut arraagunut. 1977-mi, Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit saqqitaulauqtut inuuvut nipiquaqullugit gavamalirinirnut uqaqatigiiktuni saqqisijuni Inuuttiaqullugit ukiuqtaqtuni angirrarijaujuni, tukisilauqtugut uqariaqaratta atausimmik nipiqlarluta akaunngiliurutinut tamakkiinut isumaaluutaujunut, katillugillu nukivut ajunginnivullu sapujjinirnut piruqsainirnullu inuusiqtusittinnik.

Isulitillugu Amialikkakkut Raasiakkullu pittianngiqattautiginnit, Sivuliqtivut Inuukatittinnik Sukutkamit ilattinnuarutilauqtavut Uqaqatigiittutalu Aulajjautainnaqtutik 1996-mi sanajauninganut Ukiuqtaqtunut Katimajinik. Taimaillattaaqtuni, Inuit Ukiuqtaqtuni Katimajingita Issivautarilauqsimajangat Miari Saiman Nunarjuammiiunit Tariulirinirnut Timingata maannalu Kanataup Kuinmut Kiggaqtuqtigiliqtuniuk, atuutiqattialauqtuq Inuit asiillu Nunaqaqqaaqsimajut Inuit issivaaqataujunnarlutik 8-nut Ukiuqtaqtuni avissimajuni. Taanna taimilauqsimangittiaqtuq – asinit unuqtunit gavamanit timimit tunngasaqtaulauqsimangittiaqtut Nunaqaqqaaqsimajut Inuit nalimumiittut.

Kisiani inivut kipumi tunngangittuq pittiaqtunit qanuittunut Ukiuqtaqtuni avissimajunit Ilaunivut Katimajini asinilu Nunarjuammiiutigut Kativinni suurlutut Katujjijut Gavamaqatigiingittut – tusarasuvvissauulluta Katujjijut Gavamaqatigiingittut Tunngavingat Silait Asijjirninginnut qaujimajaujut ECOSOC-titut, asinilu Timini Tunngallutik Nunaqaqqaaqsimajut pijunnarningit imminut qanuqtuurnarnittinnut.

Pijunnarnivut puigujjaiqsimajut Katujjijut Gavamaqatigiingittut uqaqtangani Pijunnautinginnut Nunaqaqqaaqsimajut Inuit. Nalunaiqsimajut 18 tavvani uqaqtumi uqarmat:

Nunaqaqqaaqsimajut Inuit pijunnarniaqtut ilaulutik qanuqtuuqtuni qanuiliurnirnut attuijunik pijunnautinginnik, kiggaqtuqtigitut niruaqtaujunut imminut malillugit namminiq pilirijjusini, aulatillugillu sanalugillu namminiq Nunaqaqqaaqsimajunut qanuqtuurnirnut timingit.

Kanatami, Alaaskami Kalaaŋiit Nunaanni, pijunnarnivut puigujjaiqsimajut nunanut angirutini asinilu gavamanut aaqqissimajutigut. Kanatami suurlu avissimajuq 35

Gavamaqarunnautimi ilisaqsijuq piujjautinginnik Nunaqaqqaaqsimajut inuit imminut gavamaqarnirnut.

Nunarjuarmiutigut, Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit atuutiqtattiaqsimavut ajauqtuillutik angirutinut aulaqullugit tavaunginnaqtut uumajunut surunut muukurinullu, tamakkiik nigirninngaqtut kisiani katattutik Ukiuqtaqtuni silait aulaningitigut Taimaippuq, Inuit Ukiuqtaqtuni Katimajingita uqaqatigiinnirnut Qanuiliurasungningit, Katujjillutik Nunaqaqqaaqsimajunik, gavamaninngaangittunik timinik gavamanillu ilanit, atuutiqtattialauqtut sivulliqaamut qaujimajjutaajurmut Ukiuqtaqtunut Nunaqaqqaaqsimajunullu Inunnut nunarjuarmiutigut avatinut angirutimut, 2001mi Stakhulm Katimaniq.

Tamakkiinut uqaqatigiingnirnut qanuiliuqtattinnut, nassaqpugut Nunaqaqqaaqsimajut Qaujimajanginnik katisimallannittinnillu avatittinnut Nunaqaqqaaqsimajut Qaujimajangit (nainaaqtugu IK) kisulimaatigut isumajjusiujuq. Taimailiqsimajuq arraagugasaktigut piqasiujjillunilu ujjiirijaujunik tunngajunut qanuilinganirnut qaujijaujunut tavvuunakautigi ujjiirusullattukkut kivungaariigalattutigullu atuqtausimajunut ujjiirijaujunullu

Isumagijauninga pirjuanguningalu Nunaqaqqaaqsimajut Qaujimajangit qaujimajaujunut tunngaviulutik maannaujuq ilisarijaujuq, suurlu, unikkaani Gavamaqatigiingittunut Katimajiit Silait Asijjirninginnutigut, 2018-mi Angiqatigiiguti Nuqqaqtiqullugit Aulataungittut Sattittuni Tariurni Iqalugasunniit Ukiuqtaqtuup qitiani qangattiaqtaurlu, Nunarjuarmiunit Tariulirinirnut Timinganut.

Naniippita

Naniippitamuarutigillugu.

Sivulliqaamik tusagassattiavat. Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit qangattiaq sivulliqaullutik Nunaqaqqaaqsimajut Inuit Timiulauqtut naalagunnaqsillutik nunarjuarmiunit Tariulirinirnut Timinganut, uvvaluunniit Nunarjuarmiunit Tariulirinirnut Timingat.

Nunarjuarmiunit Tariulirinirnut Timingata sivulliqaullutik Nunaqaqqaaqsimajunit naalaktiulutik, ippigivavut uqumainninga qanutigi nalimungimmangaat silanut asijjiqtunut attuiniit Nunaqaqqaaqsimajunut inunnut nunaqqatigiinullu nunarjuap iluani.

Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit sapinginniqaauliqsimavut Nunarjuarmiunit Tariulirinirnut Timingata katimaninginni tamaani arraagumi qanuq atangikasattutik avissimajut ikajuqsimammangaata ilaliujjauninginnut Nunaqaqqaaqsimajut Qaujimajangit qimirrunirnut attuinirnik attuilaajjaikkutuliurlutillu mikigiliaqullugit imait iluani nipinit umiarjuakkut usikaqtarnirnit.

Tariup sikua atuutiqtattiaqpuq Inuit iliqqusituqanginnut, usinirnut, angunasunnirnut kiinaujanullu. Pitaqangikkuni, saaglilitunilu, inuusiqarusivut avviarutitaaqtitaavuuq

assualuk. Aittaangugaluq, umiarjuakkut usikaqtarniit, nassagajuttutik uumajjutissanik ungasittunut nunattinnut, nassammivut surunik, suurlu qirniqtanik pujunik, suraijunnaqtunik inuusiqarusittinnik. Taanna isumagijausimatuinnangittuq – qanuillattaaqtuq taimaittuq saanngajavut.

Namunngauvita

Taanna uqausiriinnaujaqtavut Ukiuqtaqtunut Katimajini. Takujunnaqtugut namut turaarmangaatta Ukiuqtaqtuni avissimajullu Kanatatitut Amialikatitullu atuinnangittunik piliriassaqaqput. Mamianaqtuugaluq, nunarjuq ulavisqaungmat maanna Rasiaup anginngittuniuk amma maligarmik surailluni Ukurainmik.

Taqqiulauqtuup pigiarningani asiit 7 Ukiuqtaqtuni avissimajut, piqasiutittugit Amialikat Kanatalu, nuqqaqujilauqtut pilirijulimaanik piqasiujjijunik Raasiami Katujjiqatigiingnik. Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit asiillu Nunaqaqqaaqsimajut Inuit Timingit angilauqtut. Issivautauilluni Ukiuqtaqtuni Katimajinut Mai 2023-mut, Raasia aulattinialauqtut arraaguup iluani marruanik Ministanut katimanirnik sivuniqtiuniq tunijaugajaqtuni Nuauimut. Maannauq, assururnallattuq taanna katimaniq kajusijuq takujariassaqaq. Ukiuqtaqtuni Katimajiit sivunissangat suqquinanngilaq.

Ukiuqtaqtuni Katimajingit qanuqtuutiungikkaluaqtutik angiqatigiigutinullu tunngajunut timiunata, qimirruningit qanuqtuurningillu pirjuangullutik ilagijauvut uqaqatigiingnirnut asijjiliqtunut Ukiuqtaqtuni. Arraaguni qimattattinni, katujjiniit Nunaqaqqaaqsimajut Inunnut Ukiuqtaqtuni avissimajunullu piruqsaisimavut tukisinirnik pirjuanut attuinirnut Ukiuqtaqtunik nunarjuarmi silait piqqusingitigut.

Uqausiqaqpugut: Qanuittut ukiuqtaqtuni Ukiuqtaqtuniinginnangittut. Tukilik, asijjirniit silait piqqusingitigut, tariut sikuiqpallianingit auttullu nunait simmingit nunarjuammut attuiniqammata Qaujimaugut taakkununga asijjiutaujut tikittut silatittinnit. Qanuittut nunarjuap iluani attuivut Ukiuqtaqtunik.

Kisiani, ippinnainnalauqtuq Ukiuqtaqtut attuqtaungimmata nunarjuammi gavamaliririrnut asini pilirijaujjuaqtunut nunarjuammi. Immaqaqai silaittuulauqtuq isumaluni pittiaqtukkut katujjiqatigiinni kajusijunnarninganut Ukiuqtaqtumi ajjigiinginniingugaluqatillugit gavamaqatigiingittunut kipumiittunut. Taanna taijausimajuq Ukiuqtaqtuni ilautittinginniqtitut atuqquujilauqtunilu Raasia tigusimmata Kurimiamik 2014-mi.

Maanna ukiuqtaqtunik ilautittinginniq, isumaniq nunarjuammi gavamaliriniit qanuittut avviarutaungillutik pittiaqtukkut Ukiuqtaqtuni Katujjinirnut, naunguliqtuq.

Taimaikkaluaqtillugu, Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit angiqsimavut pittiaqtukkut Ukiuqtaqtuni Katujjiqatigiinnirnut. Uqaqsimavavut taanna unuqtuiqsuqtuta. Tallimat Arraagutamaat Kikkulimaanut katimatittiqattaratta uqausirillugit pirjuat akaunngiliurutiit,

sanalluta nutaamik uqaqtaujumik turaqtittujjutauniaqtumik Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajinginnut kingullimmut pivissamut, niruarluta quviasuutigilugillu katinngalluta iliqqusituqavut. Tamaani arraagumi katinniaqtut qaritaujatigut, nunarjuammiumnullu issivautavut nuunniaqtuq Alaaskamit Kalaałiit Nunanganut.

Kingulliqaamullu aaqqissimangikkaluaqtutik uqaqtavut, taimainniallattaarnirarunnaqtakka Inuik Ukiuqtaqtuni Katimajingit tiliurikkannilaarivut Ukiuqtaqtut nunarjuammi pittiaqtukkuviuluni. Saatassat puqtuluammata pijariaqarnillu assururnaqtuni. Qanuqtuuriaqaqpugut utirluta pittiaqtukkut katujjinirnut – sivunissattinnut, nunarjuallu sivunissanganut.

Nakurmiik. Qujannamiik.